

[B] **EEN HELDERE SYNTHESE VAN VIER EEUWEN NEDERLAND**

Meer nog dan België worstelt Nederland sinds een goed decennium met een heuse identiteitscrisis. Het migratiedebat verscherpte er de (misschien ook zinloze) vraag waar de Nederlandse samenleving voor staat. Een aangenaam neveneffect van die discussie is wel de hernieuwde belangstelling voor het verleden, en een ruime oogst aan historisch werk, in boeken, op de radio en op de televisie. Daarvan waait helaas te weinig over naar Vlaanderen.

Bijzonder handig is *Geschiedenis van Nederland. Van de Opstand tot heden* van Friso Wielenga, een 57-jarige hoogleraar met een curriculum aan beide zijden van de Nederlands-Duitse grens. Hij schreef dit werk eerst voor zijn Duitse publiek, maar merkte dat een dergelijke beknopte synthese, in amper 372 bladzijden, in Nederland ontbrak. Naar eigen zeggen wou hij, zonder daarom tot revolutionaire bevindingen te komen, toch wel wat Nederlandse historische clichés “opschudden”, zoals die over het land dat per definitie calvinistisch, tolerant en vreedzaam was.

Om maar meteen elke twijfel weg te nemen: de opzet is geslaagd, zeker voor wie in korte tijd een stevig brok Nederlandse geschiedenis te weten wil komen. Wielenga heeft een heldere, synthetische pen, dringt telkens snel door tot de kern van een veelheid aan onderwerpen. Zeker voor een Vlaming, die van de Nederlandse geschiedenis doorgaans maar brokstukken kent, is dit boek uitermate informatief. En bovendien boeiend om te lezen.

Een goed voorbeeld is de passage waarin Wielenga in enkele bladzijden schetst hoe tolerant de Republiek wel was en ook weer niet. Hij doet dat aan de hand van twee typische voorbeelden, de jurist Hugo de Groot en de filosoof Spinoza. Beiden werden vervolgd, ook in de Republiek, maar ook weer net niet genoeg om hun publicaties niet hun weg naar het publiek te laten vinden.

Wielenga nuanceert zoals beloofd de nationalistische accenten in de Nederlandse geschiedschrijving. Hij maakt de correcte analyse dat de opstand tegen Filips II een samenspel was van de drang naar meer religieuze vrijheid, en de balorigheid van edellieden die plots van de macht waren uitgesloten doordat de zoon van Keizer Karel vanuit Castilië regeerde. Hij stelt dat Holland en Zeeland ten laatste vanaf 1600 de herovering van het zuiden zo goed als opgaven. Hij beschrijft heel helder hoe de Gereformeerde Kerk weliswaar geprivilegieerd was, als het enige geloof dat publiek beleden mocht worden, maar het was zeker niet alleen, omdat altijd minstens een derde van het volk katholiek bleef. En hij maakt een heel evenwichtige analyse van het Verenigd Koninkrijk van Willem I en zijn mislukking door de Belgische opstand van 1830.

Voor de Vlaamse lezer valt er zo veel te leren. Het grootste verschil met Vlaanderen is precies dat samenwonen van protestanten en katholieken. Die laatsten braken pas politiek door toen er een begin van een democratische grondwet kwam, in 1848, en vooral na de invoering van het algemeen stemrecht in 1917. Nadien was de Katholieke Volkspartij lange tijd de grootste politieke formatie, en regeerde ze vaak samen met de protestantse Antirevolutionairen in zogenaamde “confessionele” kabinetten. Opvallend is hoezeer de katholieken veel meer dan de protestanten geneigd waren het overheidsinitiatief te omarmen. Bij die laatsten is de oude scepsis tegen centralisatie en autoriteit van in de tijd van de Republiek blijven voortleven.

Andere interessante verschillen zijn de ervaringen in beide Wereldoorlogen: Nederland bleef (grotendeels) uit de Eerste, maar kende een veel hardere bezetting tijdens de Tweede. Algemeen was Nederlands internationale positie enigszins anders dan de Vlaamse: Den Haag hoefde vooral rekening te houden met Londen en Berlijn, veel meer dan met Parijs. Ten slotte verklaart Wielenga ook de euroscepsis in Nederland, vanuit een beleidslijn die van in het begin vooral gericht was op vrijhandel en gezamenlijke defensie, veel meer dan op een geloof in politieke integratie.

Al die lof ten spijt, moet je toch ook Wielenga blijven verwijten dat een iets internationaler perspectief nog veel meer tot verrassende analyses had kunnen leiden. De Nederlandse

geschiedschrijving leidt in het algemeen aan het euvel dat ze zich te veel opsluit binnen het nationale kader, en zeker van een professor die het perspectief kan aanreiken van de Duitse buitenkant van de Nederlandse grenzen zou je iets meer mogen verwachten. De literatuurlijst, die misschien met het oog op een Nederlands publiek werd opgesteld, bevat in ieder geval opvallend weinig buitenlands werk.

Zo had je, zeker van deze academicus met Duitse connecties, iets meer willen vernemen van het Pruisische perspectief waarom Berlijn in 1787 zijn legermacht inzette om de Patriottienbeweging in de Republiek neer te slaan. Traditiegetrouw houdt Wielenga het bij de familiebanden van de echtgenote van de stadhouder als verklaring, maar vrijwel zeker speelden ook strategische motieven mee tegen de Oostenrijkse rivaal die in de Zuidelijke Nederlanden aanwezig was.

De auteur relateert terecht de volksopstand aan het eind van het Franse bewind in november 1813, maar dringt niet door tot de Engelse motieven om Holland en de Oranjes weer tot leven te wekken. Ook over een ander pijnlijk moment in de continuïteit van de nationale Nederlandse geschiedenis, het rampjaar 1672, volgt er geen volwaardige uitleg waarom Lodewijk XIV vanuit Utrecht net niet Amsterdam veroverde, wat het einde van de Republiek zou hebben betekend. Het zijn cruciale momenten waar Nederland had kunnen verdwijnen, en waar Nederlandse historici vaak een zekere schroom lijken te vertonen om die volledig uit te diepen.

Uiteindelijk beschrijft ook deze historicus de Gouden Eeuw van Holland als een haast uitsluitend Nederlands verhaal, zonder de link te leggen met de gelijkaardige ontwikkeling van het graafschap Vlaanderen eerst (in de dertiende en veertiende eeuw) en van het hertogdom Brabant nadien (in de vijftiende en zestiende eeuw). Natuurlijk wordt wel verwezen naar de inwijking uit het zuiden in Amsterdam en Leiden na de Spaanse verovering van Vlaanderen en Brabant – de Amsterdammers kopieerden zelfs letterlijk zowel het stadhuis (Paleis op de Dam) als de beurs (op het Rokin, afgebroken in de negentiende eeuw) van Antwerpen – maar daar blijft het bij.

Alsof inpoldering, economische spitstechnologie, handel en scheepvaart, voorindustriële ontwikkeling in de textiel, intense verstedelijking, burgermacht,

religieuze ontvoogding, het begin van streven naar vrijheid en democratie, culturele (schilderkunst!) en intellectuele uitstraling plots in Holland tot stand waren gekomen, en niet de voortzetting waren van wat ooit in het huidige Pas-de-Calais in Noord-Frankrijk begon en zich constant had verplaatst langs steeds weer nieuwe gebieden die via indijking werden gewonnen op de zee.

Zonder daarom terug te moeten vallen op de Groot-Nederlandse illusies van weleer, kan men niet om de constatering heen dat de Lage Landen samen een uniek geschiedverhaal van fenomenale ontwikkeling en invloed hebben geleverd in gebieden die in het eerste millennium na Christus haast uitsluitend uit grotendeels verlaten zee-inhammen bestonden. En het is omdat men die analyse negeert dat men er – Wielenga inclusief – alsnog niet echt in slaagt ook uit te leggen waarom dat uitzonderlijke ontwikkelingspatroon zich aan het eind van de zeventiende eeuw, onder koningstadhouder Willem III en tijdens de Spaanse Successieoorlog, naar Engeland verplaatste en de Lage Landen definitief verliet.

Samengevat: Wielenga's boek is ten eerste aan te bevelen, zeker in Vlaanderen, ook al kleurt het nog lang niet genoeg buiten de nationale lijnen. Misschien zullen de Lage Landen hun vele en vaak complexe identiteitscrisisen ook pas overwinnen als dat wat meer zal gebeuren.

ROLF FALTER

FRISO WIELENGA, *Geschiedenis van Nederland. Van de Opstand tot heden*, Boom, Amsterdam, 2012, 432 p.